

Een constructie van tijd

Een vergeelde pagina uit een met lijntjes voorzien schrift is gevuld met miniatuurschetsen in zwarte inkt van 63 architectonische bouwwerken. De tekening geeft een overzicht van de verschillende elementen van John Hejduk's *Victims*, een ontwerpvoorstel voor de Prinz-Albert-Palais prijsvraag in Berlijn uit 1984. Het programma van eisen bestond uit het ontwerp voor een gedenkpark op de plaats van een voormalig Gestapo-hoofdkwartier dat aan het eind van de Tweede Wereldoorlog werd vernietigd en waar tot op vandaag nog steeds een deel van de Berlijnse Muur staat. De tekening werd in 1986 door de Architectural Association gepubliceerd in de eerste uitgave van de *Text* boekenreeks en maakte deel uit van een verzameling van 25 schetsen, die samen met 65 lijntekeningen, een introductietekst, gedetailleerde beschrijvingen voor elk van de bouwwerken, en een fictief dagboek dat het bouwproces van het project volgt, werden uitgegeven.¹

Hejduk's werk wordt vaak wordt beschouwd als papieren architectuur, in lijn met de autonome architectuur van bijvoorbeeld Peter Eisenman, met wie hij samen tot de 'New York Five' werd gerekend. Maar Hejduk was altijd al een buitenbeentje. Het werk van Eisenman en anderen die binnen het paradigma van de autonome architectuur opereerden, richtte zich op de architectuur als een statisch en formeel object. In hun projecten is de tekening zelf het project en wordt het gebouw in het beste geval een één-op-één demonstratie van de tekening. Hejduk's werk, ook al is er weinig van gebouwd, biedt een meer relationele benadering van de architectuur. Hij is minder geïnteresseerd in de formele kwaliteiten van het architectonische object op zich, maar richt zich expliciet tot de 'bemiddeling' van gebouwen binnen de menselijke en niet-menselijke omgeving. Hij benaderde ze via een expliciet narratief: voor Hejduk werden gebouwen *masques*, die het karakter van hun bewoners belichamen en eigen persoonlijkheden, motieven en verlangens hebben. De constructies op deze tekening gaan dan ook vergezeld van beschrijvingen van het karakter dat elk van hen verpersoonlijkt, met bijvoorbeeld de *Office Tower*, het *Labyrinth* of de *Record Hall* als personificatie van respectievelijk de *Physician*, de *Soloist* of de *Keeper of the Records*. Daarnaast omvatten de beschrijvingen zowel neutrale definities als fragmenten van dialogen, gedichten, biografische verhalen en cryptische raadsels. Hejduk legt daarbij minder de nadruk op de architectuur van de bouwwerken zelf, maar focust zich in de eerste plaats op de relaties tussen de verschillende elementen.

In tegenstelling tot de opvatting dat architectuur een statisch object zou zijn, omschrijft Hejduk het *Victims*-project als een 'constructie van tijd'.² Zijn ontwerp stelt voor om de site van het gedenkpark te omsluiten met twee hagen en een treinspoor ertussen. De 67 bouwwerken – of personages – zouden de ruimte binnenin bewonen, die over twee perioden van telkens 30 jaar zouden worden gebouwd. Het was aan de stad Berlijn en haar inwoners om te beslissen waar ze precies zouden worden gebouwd en of ze allemaal gewenst waren, slechts enkele van hen, of geen een; de enige plattegrond in het voorstel werd expliciet beschreven als

> p. 142-143
John Hejduk, sketch for the *Victims* project / schets voor het project *Victims*, 1984

¹ De schetsen zijn van de hand van John Hejduk, terwijl de lijntekeningen door Nicholas Boyarski werden getekend naar aanleiding van een tentoonstelling van het project bij de AA in het najaar van 1986. John Hejduk, *Victims* (Londen: Architectural Association, 1986).

² *Ibid.*, 9.

A Construction of Time

A yellowed page of a ruled notebook is filled with miniature sketches in black ink of 63 architectural constructions. The drawing gives an overview of the different elements of John Hejduk's *Victims* project, a design proposal for the 1984 Prinz-Albert-Palais competition in Berlin. The competition entailed the design of a memorial park on the site of a former Gestapo headquarters that was destroyed at the end of the Second World War and where up until today a part of the Berlin Wall still stands. The drawing was published by the Architectural Association in the first book of their *Text* series in 1986 and was part of a collection of 25 sketches, shown alongside 65 line drawings, an introduction text, detailed descriptions for each of the constructions, and a fictional diary that tracked the construction of the project.¹

Hejduk's work has often been considered as paper architecture, in line with the autonomous work of, for example, Peter Eisenman, with whom he was included in the 'New York Five'. But Hejduk has always been the odd one out. The work of Eisenman and others that operated within the paradigm of autonomy was focused on architecture as a static and formal object. In their projects, the drawing *is* the project, and the building, at best, becomes a one-to-one demonstration of the drawing. Hejduk's work, even though little of it has actually been built, offers a more relational approach to architecture. Less interested in the formal qualities of the architectural object, Hejduk explicitly addressed the agency of buildings within human and non-human environments. He approached them through an explicit narrative approach: for Hejduk, buildings became *masques* that embody the character of their inhabitants and have their own personalities, motives and desires. As such, the constructions on this drawing are accompanied by a description of the character each of them personified, with, for example, the Office Tower, the Labyrinth or the Record Hall personifying the Physician, the Soloist or the Keeper of the Records, respectively. In addition, the descriptions range from neutral definitions to fragments of dialogue, poems, biographical narratives and cryptic riddles. In doing so, Hejduk explains less about the architecture of the constructions themselves but focuses first and foremost on the relationships between the various elements.

In contrast to the conception of architecture as a static object, Hejduk describes the *Victims* project as a 'construction of time'.² His design proposes to enclose the site of the memorial park with two hedges and a trolley track in between. The 67 architectural constructions – or characters – were to inhabit the space within and were planned to be constructed over two 30-year periods. It was up to the city of Berlin and its citizens to decide where exactly they would be built and whether they wanted all of them, only some of them, or none – the only site plan included in the proposal was

1
The sketches were drawn by John Hejduk himself, while the line drawings were made by Nicholas Boyarsky on the occasion of an exhibition of the project at the AA in the fall of 1986. John Hejduk, *Victims* (London: Architectural Association, 1986).

2
Ibid., 9.

een van de vele mogelijkheden. De rest van het park werd bedekt met een raster van bomen die over een periode van 30 jaar volwassen zouden worden, samen met een nieuwe generatie inwoners.

Hoewel het project slechts een prijsvraaginzending was en nooit werd gerealiseerd, werd de realiteit van het bouwproces wel al in het fictieve dagboek gesuggereerd. Zodoende benadrukte Hejduk het relationele karakter van het project, en verklaart het misschien waarom de tekeningen slechts schetsen zijn: ze zijn niet de vooraf bepaalde weergave van een statisch object, maar een uitnodiging om een dialoog aan te gaan over een 60 jaar durend proces van constructie en transformatie van alle betrokken actoren. Het *Victims*-project is dus allesbehalve een papieren architectuur, maar een dialoog die op antwoord wacht.

explicitly described as a mere possible configuration among many. The rest of the park was overlaid with a grid of trees that were planned to mature over 30 years, together with a new generation of citizens. While the project was only a competition entry and was never realised, the reality of the construction process was nonetheless suggested in the fictional diary. In doing so, Hejduk emphasised the relational character of the project, which might explain why the drawings are mere sketches and only sketches: they are not the fixed representation of a static object, but an invitation to start a dialogue about a 60-year-long process of construction and transformation of all actors involved. As such, the *Victims* project is anything but mere paper architecture, it is a dialogue waiting for a reply.